

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Факультет музичного мистецтва

Кафедра народних інструментів

СПЕЦІНСТРУМЕНТ

(баян, акордеон)

**Програма навчальної дисципліни для здобувачів 1 курсу першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності**

025 «Музичне мистецтво»,

ОП «Народні інструменти»

Харків – 2024

УДК 780.647.2(073)

С 71

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 6 від 29.01.2024 р.)

Рекомендовано радою факультету музичного мистецтва
(протокол № 4 від 27.11.2023 р.)
та кафедрою народних інструментів
(протокол № 7 від 23.11.2023 р.)

Рецензенти:

Щепакін В.М., доктор мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та історії музики Харківської державної академії культури

Шемет Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури

Укладач:

Большакова Т.В., заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури

С 71 Спецінструмент (баян, акордеон) (1 курс): програма до курсу для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво», освітньої програми «Народні інструменти» / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т музичного мистецтва, Каф. нар. інструментів; уклад.: Т. В. Большакова. Харків : ХДАК, 2024. 12 с.

Програма розкриває методологічні, методичні, організаційні і технологічні засади з предмету «Спецінструмент», вимоги до програми курсу, методичні рекомендації до індивідуальної й самостійної роботи здобувачів, орієнтовний рекомендований репертуар та ін.

Для викладачів, бакалаврів спеціальності 025 «Музичне мистецтво», спеціалізації «Народні інструменти».

УДК 780.647.2(073)

© Харківська державна академія культури, 2024

© Большакова Т. В., 2024

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Обов'язкова
Розділів – 5	Спеціальність 025 Музичне мистецтво Освітня програма: Народні інструменти	Рік підготовки:
Загальна кількість годин: для денної форми навчання – 180		1 - й
		Семестр
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи студента – 4 год.	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Аудиторні, індивідуальні
		68 год.
		Самостійна робота
		112 год.
		Вид контролю: екзамен (у кожному семестрі)

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 68/112;

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

«Спецінструмент (баян, акордеон)» – нормативна навчальна дисципліна, яка в контексті сучасних досягнень музичного мистецтва складає основу професійної підготовки бакалаврів за галуззю знань 02 Культура і мистецтво спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Мета: досягнення студентами високого рівня володіння мистецтвом професійного виконавства на баяні, оволодіння вміннями самостійної роботи над музичними творами та формування власного виконавського репертуару.

Завдання вивчення дисципліни.

- розвиток у здобувачів здатності здійснювати виконавську діяльність, створювати та реалізовувати інтерпретаційні версії у виконавській діяльності, аргументовані знанням музичних стилів різних епох та володінням виконавською технікою, прийомами гри;
- розвиток у здобувачів виконавської майстерності та спроможності до її вдосконалення через застосування відповідних практичних і репетиційних методик;
- виховання та удосконалення професійних навичок володіння різноманітними прийомами і засобами ведення міху в поєднанні з динамікою та артикуляцією;
- виховання всебічної координації музично-ігрових рухів та психомоторної координації, штрихової техніки;
- розвиток вміння реалізувати художньо-виконавчі навички в умовах концертного виступу;
- розвиток навичок володіння власними емоціями під час концертного виступу;
- розвиток навичок багатоплощинного попереджувального, контролюючого та корегуючого слухання в процесі гри на інструменті;
- розвиток навичок швидкого, міцного і довготривалого запам'ятовування музичного твору;
- розвиток навичок читання нот з листа, гри по слуху та транспонування, акомпанементу;
- ознайомлення із музичним елітним та популярно-масовим репертуаром.

2. Програмні компетентності та результати навчання з дисципліни.

Компетентності, формування яких забезпечує дисципліна

Загальні компетентності:

- Знання та розуміння предметної області та розуміння музично-професійної діяльності.
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів.

- Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- Здатність бути критичним і самокритичним на основі самоаналізу та самоорганізації
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- Здатність працювати автономно.
- Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність), обґрунтовувати власні творчі й педагогічні рішення та спроможність планувати і здійснювати їх на практиці.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, осмислювати власний досвід та передавати його іншим у процесі викладання.
- Здатність до шанобливого й дбайливого ставлення до історичної спадщини світової та української культури, цінностей і традицій.
- Здатність до розв'язання проблем, набуття гнучкого та креативного способу мислення, яке дає можливість осмислити та вирішити проблеми і задачі, які стоять перед фахівцями з музичного мистецтва.

Спеціальні компетентності:

- Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності.
- Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.
- Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
- Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
- Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
- Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
- Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання в виконавській та педагогічній діяльності.
- Здатність здійснювати виконавську діяльність на базі програмних знань та навичок репетиційної роботи та концертних виступів.
- Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
- Здатність оперувати професійною термінологією в сфері фахової діяльності (виконавця / викладача)
- Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
- Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
- Здатність використовувати теоретичні та практичні знання з історії та теорії виконавства на народних інструментах у професійній діяльності.

- Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології виконавської, педагогічної діяльності.
- Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.
- Здатність здійснювати виконавську діяльність на базі професійних знань та навичок сольного та ансамблевого виконання, репетиційної роботи та концертних виступів..
- Здатність інтегрувати професійні знання та навички виконавської інтерпретації і використовувати їх у процесі концертно-виконавської діяльності.
- Здатність використовувати у творчій діяльності знання про закономірності історичного розвитку народно-інструментального виконавського мистецтва та музичної педагогіки, у світовій та українській культурі.
- Здатність застосовувати традиційні та інноваційні технології для забезпечення освітнього процесу в музичних навчальних закладах.
- Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу у виконавській, педагогічній діяльності музиканта-інструменталіста.

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує дисципліна:

Вивчення даної дисципліни забезпечує досягнення таких програмних результатів навчання:

- Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом на належному фаховому рівні під час виконавської (диригентської) діяльності.
- Володіти методами та навичками сольної та ансамблевої гри, репетиційної роботи та концертних виступів.
- Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності.
- Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
- Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.
- Демонструвати спроможність до осягнення історико-теоретичної проблеми в галузі музичного мистецтва та виконання самостійної роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.
- Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.
- Вміти здійснювати педагогічну діяльність.
- Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті / диригування / теорії, історії музики.
- Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.
- Володіти методами та навичками відтворення емоційно-образного змісту музичного твору під час сольної / ансамблевої діяльності.
- Демонструвати володіння методикою викладання спецдисциплін.

- Знати специфіку та демонструвати володіння навичками гри оркестрових партитур.
- Володіти методами опрацювання методичної літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу для подальшої розробки методики викладання фахових дисциплін.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для екзамену)	Критерії оцінювання виконання
90 – 100	A	відмінно	Високий художній рівень виконання: - яскраве, осмислене виконання; - бездоганна гра тексту; - використання багатого арсеналу виразних засобів; - високий рівень володіння виконавською технікою та звуковеденням.
82-89	B	добре	Достатньо високий художній рівень виконання із зрозумілим художньо-музичним трактуванням, але: - деякі огріхи у технічній проробці виконання; - невизначений характер інтонації та ритмічної гри.
74-81	C		
64-73	D	задовільно	- посередній технічний рівень підготовки; - недостатній штриховий арсенал; - певні проблеми у виконавському апараті, які не дозволяють донести до слухача художній задум твору.
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	- виконання із досить частими зупинками; - монотонна динаміка без елементів фразування та інтонування; - відсутність особистісної участі студента у процесі виконання.
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	- неможливість виконання жодного музичного твору на пам'ять навіть із зупинками та повторними спробами; - спроби читання нотного тексту з листа вказують на відсутність ознайомлення студента із музичним твором; - відсутність мотивації вивчення музичних творів індивідуальної програми; - регулярна без поважних причин відсутність на індивідуальних заняттях та на екзамені (академконцерті).

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

1. поточний контроль виступ на академічних концертах, творчих звітах;
2. підсумковий контроль екзамен (виконання програми на іспиті наприкінці кожного семестру);

4. Програма навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Спецінструмент (баян)» складається з 5 розділів з орієнтовною тематикою індивідуальних занять.

Розділ 1. Поліфонічний твір

Специфіка та базові ознаки поліфонії як багатоголосної музичної форми.

Специфіка виконання основних видів поліфонії: підголосочна, контрастна, імітаційна.

Специфіка виконання поліфонічних творів на баяні.

Типовий поліфонічний репертуар баяніста – виконавця.

Етапи роботи над поліфонічним твором.

Зразки поліфонічних творів у навчальній програмі бакалавра за семестрами:

1. Дж. Фрескобальді Фуга соль мінор.
2. Бах Й. Прелюдія і фуга (I, II томи ХТК).
3. Франк Ц. Прелюдія, фуга і варіації.
4. Бах Й. Органна прелюдія і фуга ля-мінор.
5. Франк Ц. Прелюдія, хорал і фуга сі-мінор.

Розділ 2. Твір крупної форми

Найбільш поширені музичні твори крупної або циклічної форми: рондо, сонати, сонатини, варіації, концерти.

Основи та принципи сонатної форми.

Рондо та рондовидні музичні форми. Рондо як форма написання музичних п'єс, частин сонатно-симфонічного циклу, сюїт, романсів, епізодів оперної та балетної музики.

Варіації як найстаріша імпровізаційна форма написання музичних творів.

Типовий репертуар творів крупної або циклічної форми для баяна.

Етапи роботи над твором крупної форми.

Зразки творів крупної форми у навчальній програмі бакалавра за семестрами:

- 1 сем. Моцарт В. Соната до мажор.
- 2 сем. Гайдн Й. Соната фа мажор.

Розділ 3. Концертний твір

Специфіка виконання концертних творів на баяні.

Типовий репертуар концертних творів баяніста – виконавця.

Етапи роботи над концертним твором.

Зразки концертних творів у навчальній програмі бакалавра за семестрами:

1 сем. Мясков К. Концертна п'єса на болгарські теми.

2 сем. Дикусаров В. Скерцо.

Розділ 4.

Концертна обробка народної пісні (танцю) віртуозного характеру або оригінальний твір для баяну

Концертні обробки народних пісень та танців як концертний музичний твір у репертуарі професійного виконавця.

Специфіка концертних обробок народних танців та пісень для баяну.

Етапи роботи над концертною обробкою та оригінальним твором для баяну.

Типовий репертуар концертних обробок народних танців (пісень).

Типовий репертуар оригінальних творів для баяну.

Зразки обробок народної пісні (танцю) віртуозного характеру або оригінального твору для баяну у навчальній програмі бакалавра за семестрами:

1 сем. Сорока В. обр. укр. нар. пісні «Розпрягайте хлопці коней».

2 сем. Різоль М. Обробка укр. нар. пісні «Стоїть гора високая».

Розділ 5. Мініатюра

Жанрово-стильові різновиди музичної мініатюри: прелюдія, елегія, ноктюрн, вальс, експромт, полонез, мазурка та ін.

Музичні мініатюри у репертуарі професійного виконавця.

Специфіка, вили, жанри та стильові особливості музичних мініатюр для баяну.

Особливості виконання музичних мініатюр різних жанрів.

Етапи роботи над музичною мініатюрою для баяну.

Типовий репертуар музичних мініатюр.

1. Гайдено А. вальс «Дощ в Парижі»

2. Бах Й. Гавот у формі рондо з скрипкової партії мі мажор.

Позатематичний обсяг навчальної дисципліни

До позамодульного змісту навчальної дисципліни віднесено роботу студентів над гаммами, технічними вправами та тренувальними етюдами. Ця робота студента не може бути винесена в окремий модуль або віднесена до основних змістових модулів, але є необхідним допоміжним засобом досягнення відповідного технічного рівня у розвитку виконавської майстерності. Отже, у відповідності до рівня технічної підготовки студента необхідна кількість часу, відведена на засвоєння кожного змістового модулю, призначається на виконання гам, технічних вправ та технічних етюдів з метою забезпечення більш досконалого виконання музичних творів індивідуальної програми студента.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	денна форма						
	усього	у тому числі					с.р.
лк		п	л	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	
Розділ 1 Поліфонічний твір							
Змістовий розділ 1	50				18	32	
Розділ 2. Твір крупної форми							
Змістовий розділ 2	50				18	32	
Розділ 3. Концертний твір							
Змістовий розділ 3	50				18	32	
Розділ 4. Концертна обробка народної пісні (танцю) віртуозного характеру або оригінальний твір для баяну							
Змістовий розділ 4	15				7	8	
Розділ 5. Мініатюра							
Змістовий розділ 5	15				7	8	
Усього годин	180				68	112	

Самостійна робота

№	Назва змістового модулю	
з/п		Денна форма
1	Поліфонічний твір	32
2	Твір крупної форми	32
3	Концертний твір	32
4	Концертна обробка народної пісні (танцю) віртуозного характеру або оригінальний твір для баяну.	8
5	Мініатюра	8
	Разом	112

4. Форми поточного та підсумкового контролю

Оцінювання успішності навчальної діяльності – рівня оволодіння мистецтвом професійного виконавства на баяні, сформованості навичок та умінь самостійної роботи над музичними творами та формування власного виконавського репертуару – здійснюється під час поточного контролю (академконцерт) і підсумкового контролю (іспит).

Методи навчання: індивідуальні заняття, самостійна робота над музичними творами.

Форми контролю. Поточний контроль здійснюється на кожному занятті в межах навчального модуля та має навчальний характер.

Проміжний контроль передбачає оцінювання рівня оволодіння мистецтвом професійного музичного виконавства під час виступу на академконцерті.

Для виконання на академконцерті виносяться:

- концертний твір;
- концертна обробка / оригінальний твір для баяну або мініатюра.

Підсумковий контроль (*екзамен*) передбачає оцінювання рівня оволодіння мистецтвом професійного музичного виконавства під час виконання музичних творів із індивідуальної програми студента, які не виконувалися на академконцерті:

- поліфонічний твір;
- твір крупної форми;
- концертна обробка / оригінальний твір для баяну або мініатюра (обирається той твір, який не виконувався на академконцерті).

Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінка навчальних досягнень студентів здійснюється за результатами виконання музичних творів індивідуальної програми під час академконцерту (поточний контроль) та на екзамені (підсумковий семестровий контроль).

Поточна самостійна робота					Підсумковий контроль (іспит)	Сума
Тематичний розділ 1	Тематичний розділ 2	Тематичний розділ 3	Тематичний розділ 4	Тематичний розділ 5	20-40	35-100
1-10	1-15	1-10	1-15	1-10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

Пакет навчально-методичного забезпечення:

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Методичні рекомендації до самостійної роботи.
3. Навчальні посібники.

5. Рекомендовані джерела інформації

Література

1. Давидов. М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста) / М. Давидов. – К. : Музична Україна, 2004. – 290 с.
2. Давидов М. Проблеми збереження і розвитку академічного народно-інструментального мистецтва України / М. Давидов – К., 2008. – 404 с.
3. Олексюк О.М. Методика викладання гри на народних інструментах. Навчальний посібник / О.М. Олексюк. – К.: ДАККіМ, 2004. – 135 с.
4. Сташевський А. Музично-інструментальні виражальні засоби в баянному мистецтві / А. Сташевський. – Старобільськ, 2015. – 121 с.
5. Князев В. Теоретичні основи виконавської підготовки баяніста-акордеоніста / В. Князев. – Івано-Франківськ, 2011. – 216 с.
6. Паньков О. Питання формування виконавської майстерності в процесі навчання гри на баяні / О. Паньков. – Кривий Ріг, 1995. – 376 с.
7. Дорохін В. Художня організація музичного твору на баяні: артикуляційний аспект / В. Дорохін. – Ніжин, 2013. – 83 с.

8. Салій В. Методика роботи над музичним твором у процесі навчання гри на баяні (акордоні) / В. Салій. – Дрогобич, 2013. – 135 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека ХДАК <http://lib-hdak.in.ua/>
2. [Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К.С. Станіславського http://biblioteka-stanislavskogo.edu.kh.ua/uk/](http://biblioteka-stanislavskogo.edu.kh.ua/uk/)
3. [Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка http://korolenko.kharkov.com/](http://korolenko.kharkov.com/)
4. Інтернет-ресурси:
 - http://www.aperock.ucoz.ru/load/bajan_akkordeon/14
 - <http://www.nbu.gov.ua/portal/>
 - http://window.edu.ru/library/resources?p_rubr=2.2.80.1.8
 - <http://www.musicfancy.net/uk>

Навчальне видання

СПЕЦІНСТРУМЕНТ

(баян, акордеон)

Програма навчальної дисципліни для здобувачів 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності

025 «Музичне мистецтво»,

ОП «Народні інструменти»

Укладач:

Большакова Тетяна Вячеславівна, заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури

Комп'ютерний набір Т. В. Большакова

Комп'ютерна верстка Т. В. Большакова

План 2024

Підписано до друку 29.01.2024 р. Формат 60x84/16

Папір для мн. ап. Друк ризограф

Ум. друк. арк. ____ Тираж 100. Зам № ____

ХДАК, 61057, Харків -57, Бурсацький узвіз, 4